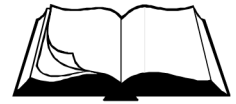

מִי יָדַע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

סיון תש"פ

מודיני שבועות שזול בערב שבת

גליון 395

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

"ייסוד ושורש העבודה" שער הצאן פ"י). וגם בשעת הסעודה תהיה דעתו בדברי תורה (חיד"א בספר "עבודת הקודש" סימן כ"ז אות ז'). ויראה ללמוד גם ביום כי חביבה מצוה בשעתה ביום תניתה ("חיד"א ספר "שמחת הרגל" לימוד א' ו"פלא יועץ").

ברכות התורה

ברכות התורה בבוקר למי שהיה ער כל הלילה: להלכה נפסק שאינו צריך לברך, ספק ברכות להקל. אולם לכתחילה ישמע את הברכות מאחר.

אם ישן בערב החג שינת קבע במיטתו, וכל ליל החג היה ער, פסק הגר"ע זצוק"ל שבאופן כזה לכו"ע יכול לברך ברכת התורה בעצמו (משנ"ב סי' מ"ז סק"ז). מרן החזו"א זצ"ל פסק על הוראה זו, וסבר שגם מי שישן ביום ואח"כ היה ניעור כל הלילה לא יברך בעצמו ברכות התורה אלא ישמע מאחר משום שכל שינה ביום נחשבת ארעי (ספר "אשי ישראל" בסופו, בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ישן בתחילת הלילה

שאלה: מי שלא ישן ביום כלל, ובתחילת הלילה ישן על מיטתו עם בגדיו למשך חצי שעה, האם חייב לברך ברכת התורה?
תשובה: כיון שישן על מיטתו אפילו בתחילת הלילה, נחשב שינת קבע, וצריך לברך ברכת התורה (משנ"ב סי' מ"ז, כ"ח). אולם אם ישן על מיטתו רק ביום, אין זה נחשב לקבע, ונוהגים שלא לברך (שו"ע שם סעיף י"ג) ובכל זאת הסומך על הפוסקים שצריך לברך לא הפסיד (משנ"ב שם).

כיוון לצאת בברכת התורה במעריב

שאלה: מי שישן ביום וכדי לצאת מספק, כיוון לצאת ידי חובה בברכת התורה במעריב בברכת "אהבת עולם" ולמד אח"כ, ושוב ישן בלילה, האם יש לו לברך ברכת התורה לאחר השינה או לא?
תשובה: מי שמכוון לצאת בברכת התורה במעריב, סתם דעתו הוא רק לצאת הלימוד עד שהולך לישון, ולכן אם הלך לישון יש לו לברך אחר השינה ברכת התורה ("שבות יצחק" ח"ח, בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ברכת "על נט"י" ו"אשר יצר"

מי שהיה נעור כל הלילה, צריך ליטול ידיו ג' פעמים כשעלה עמוד השחר, דיש אומרים שהרוח רעה שורה בעלות השחר, ולא יברך על נטילה זו, מכיון שיש מחלוקת הפוסקים אם יש חיוב ליטול. ונכון שיביא עצמו לידיו חיוב ברכה, כגון שקודם התפילה יעשה צרכיו או יטיל מים ויגע במקום מטונף, ולכו"ע יתחייב לברך, ויברך ענט"י ו"אשר יצר" (שו"ע סי' ד' סעיף י"ג ומשנ"ב שם).

ברכת "אלוקי נשמה" ו"המעביר שינה"

נחלקו האחרונים אם יכולים לברך שני ברכות אלו כשהיה נעור כל הלילה, ולכן יבקש מחברו שיוציאו, ויכוון לצאת ידי חובה אם חייב בברכה זו (משנ"ב סי' מ"ז ס"ק כ"ד). ואם יש שם בן ספרד, שנוהג לברך ברכות אלו, אפילו שהיה ער כל הלילה, יכול להוציא בזה בן אשכנז דלפי הצד שאנו חייבים גם הם חייבים (בשם הגר"ע זצוק"ל).

ברכה על טלית קטן

מי שלובש טלית קטן כל הלילה נחלקו הפוסקים אם יכול לברך עליו בבוקר. על כן כשמברך על טלית גדול, יכוון לפטור את הטלית הקטן, ואם אין לו טלית גדול יבקש לשמוע הברכה מאדם אחר שיש לו טלית גדול (ע"י משנ"ב סי' ח' מ"ב, וסי' תצ"ד ס"ק א').

ברכות השחר

אפילו מי שנעור כל הלילה, יכול לברך כל ברכות השחר (חוץ מברכת "אלוקי נשמה" ו"המעביר שינה" וכנ"ל) מחצות הלילה ואילך, לבד מברכת "הנותן לשכוי ביהמה", שלכתחילה אין לברכו לפני אור היום אם לא שמע כבר קול תרגול, ובדיעבד אם ברך מחצות ואילך – יצא (ע"י משנ"ב סי' מ"ז ס"ק ל' ולי"א).

הלך לישון קודם התפילה

אלו שלומדים כל הלילה עד עלות השחר, והולכים לישון ואח"כ מתפללים, מכיון שהגיע זמן תפילה, צריכים למנות "שומר" שיעירם

לע"נ
מורן רבינו שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוקל"ה
נלב"ע כ"ג בתשרי תש"פ

לע"נ
נשמה טהורה הנערה רחל ע"יה
בת יבדלחט"א הרב יהודה אריה הלוי דינר
נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה
שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל
נלב"ע א' בסיון תשע"ז

הדלקת נרות

ברכת "שהחיינו"

הרבה נשים נוהגות לברך גם ברכת "שהחיינו" בשעת הדלקת נרות (משנ"ב סי' ת"ר ס"ק ד', "אגרות משה" או"ח ח"ד סי' קי"א ס"ק א', שכן נהגו כמה מאות שנים, וב"ארחות רבינו" ח"ב עמ' ק' שכן הורה בעל ה"קהילות יעקב" לנשים במשפחתו לברך).
וכל זה כשהאשה מדליקה, אבל כשאיש מדליק עדיף לברך על הכוס בשעת הקידוש ("נימטה אפרים" סי' תקצ"ט ס"ט, "ארחות רבינו" שם).
ויש נוהגים שאין הנשים מברכות ברכת "שהחיינו" בשעת הדלקת נרות (כן הורה הגר"ע מבריסק זצ"ל, מובא בהגדת "מבית לוי" ח"א עמ' פ"ט, וע"י "שערי תשובה" סי' רס"ג בשם יעב"ץ שאין מקור כלל שנשים יברכו כן. וע"י משנ"ב שם ס"ק כ"ג, וע"י שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד סי' כ"א אות ט' דעם כל זה כתב היעב"ץ בסידורו ה' ראש השנה שנשים מברכות ברכת "שהחיינו" בשעת הדלקת הנרות וכן מבואר במשנ"ב סי' ת"ר כנ"ל).

הדלקה בכל החדרים

אין חיוב להדליק נר בכל החדרים שמשתמשים בהם, כיון שיכול להעביר את הנר מחדר לחדר, שהנר מותר בטלטול (הגר"ש) איערבאך זצ"ל).

"נר דלוק"

רבים נוהגים להשאיר נר שדולק יממה שלימה ("נר נשמה"), כדי שיוכלו למחרת להעביר ממנו, ויזהרו להניחו במקום מוגן שלא יכבה ("כף החיים" סי' תק"ב ס"ק י').

חמס או לתחוב נרות

אסור לחמס נר שעוה ולהדביקו, שמא יבוא לשפשו ולהחליקו, והרי זה תולדת ממחך (משנ"ב סי' תקי"ד ס"ק י"ח בשם מג"א). [אבל מותר לתחוב לתוך הפמוט (הגר"ע קרליץ זצ"ל)] ולכן כשחל שבועות ביום שיש, יש לו להכין הנרות לפני יו"ט מה שצריך לצורך שבת.

הכנת פתילה

אסור לשזור צמר גפן לעשות ממנו פתילה (ע"י שו"ע סי' תקי"ד ס"ט). אבל מותר להכניס פתילה בפתיל צף. ובאלו שעדיין צריכים לתתוך בהם מקום החור אסור (בעל "שבט הלוי" זצ"ל והגר"ע קרליץ זצ"ל).

דינים הנוהגים בליל שבועות

לימוד ליל שבועות

איתא ב"זוהר", חסידים ראשונים היו נעורים כל הלילה, ועוסקים בתורה, וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן, והטעם כתב ה"מגן אברהם" ע"פ פשוטו, שישאל היו ישנים כל הלילה, והוצרך הקב"ה להעיר אותם לקבל התורה, ולכן אנו צריכים לתקן דבר זה (משנ"ב סי' תצ"ד ס"ק א'). וכל הבטחת האר"י הוא דווקא כשלא דיבר שיחה בלילה ("בן איש חי" פרי במדבר).

וע"י שלייה הקדוש שכתב שיזהר לא לדבר שום דברי חול רק לשון הקודש, ויזהר למעט באכילתו בסעודת הלילה כדי שיוכל ללמוד

לתפילת שחרית, שמא ימשכו בשינה, ויעבור זמן תפילה.

שעון מעורר להיות שומר

◀ דעת הגרש"ז **אויערבך** זצ"ל שאין לסמוך על שעון להיות שומר שיעירנו לתפלת שחרית, שמא ימשיך לישון ויעבור זמן התפילה (ספר **"שבות יצחק"** חלק שהיה והטמנה, עמ' רפ"ז).

ברכת המפיל להולך לישון אחר עלות השחר

◀ ההולך לישון לאחר עלות השחר, לא יברך ברכת המפיל (**משנ"ב** סי' רל"ט ס"ק ח') ואם הולך לישון לפני עלות השחר, ומסופק אם ישן עד שיעלה השחר, יש להסתפק אם לברך (**"ביאור הלכה"** שם ד"ה סמוך למיטתו).

ברכות השחר להולך לישון אחר עלה"ש

◀ ההולך לישון לאחר עלות השחר אינו יכול אח"כ לברך **"המעביר שינה"** ו"אלקי נשמה" אף שישן כמה שעות.

תפילת שחרית ומוסף

◀ תפילת שחרית ומוסף יתפלל בהתלהבות וזריזות, כדי שלא תחטפנו שינה באמצע ויבוא לידי טעות. וידוע, כי גמר הפרי של תיקון ספירת העומר ולימוד ליל שבועות יהיה בתפילת מוסף, לכן צריך להזדרז בה הרבה, שהכל הולך אחר החיתום (**"בן איש חי"** פ"ב במדבר ש"א סע"ה).

הלל

◀ יזהר שלא ידלג תיבה אחת מרוב עייפות, וכן שלא יקרא תיבה בשינוי באופן שמשנתנה הענין מחמת כן דבימים שגומרים בהם ההלל דינו כמו לענין מגילה (**עי' משנ"ב** סי' תפ"ח סק"א ו**שעה"צ** סק"ב, **"שלמי תודה"**).

טעם קריאת מגילת רות בשבועות

◀ קוראין מגילת רות בשבועות, י"מ משום דאיתא ב"ילקוט רות" מה ענין רות אצל עצרת, שנקראת בזמן מתן תורה, ללמדך שלא נתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני (**משנ"ב** סי' ת"צ ס"ק י"ז). וי"מ משום שדוד המלך מת בעצרת, והקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים וע"כ נולד בשבועות, ומגילת רות נכתבה ליחס דוד (**"שערי תשובה"** סו"ס תצ"ד בשם ספר **"בכור שור"**).

קריאת עשרת הדברות

◀ יש סגולה נפלאה בשעת קריאת **"עשרת הדברות"** בחג השבועות, לכוון לרפואה שלמה על חולה, וזוהי סגולה שיתרפא בע"ה (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל, ובענין שעת מתן תורה על הר סיני שכל החולים נתרפאו).

אמירת "ותערב לפניך עתירתנו"

◀ **שאלה:** במוסף של יו"ט בחזרת הש"ץ מוסיפים בברכת **"רצה"** אמירת **"ותערב לפניך עתירתנו"**, מה הדין במנין שאין שם כהן (כפי שמצוי עכשיו במנינים הקטנים), האם יש לומר את הפיוט? **תשובה:** המנהג לומר **"ותערב"** הוא דוקא במקום שעושים ברכת כהנים (**משנ"ב** סי' קכ"ח ס"ק קע"ג בשם **תשובת המהר"ם מלובלין**).

לחמניות מחלב

◀ **שאלה:** אופה לחמניות לכבוד שבועות, ומכניס לתוכן גבינה צהובה, האם מותר לאוכלן? **תשובה:** איתא ב**שו"ע** (יו"ד סי' צ"ז א') אסור לאפות לחם שהוא חלבי, משום גזירה שמא יבוא לאכול עם בשר, כיון שרגילים לאכול לחם עם בשר, ומותר לעשות כן רק אם עושים צורה שונה שניכר שהוא אינו לחם רגיל.

יש מקילים אם כתוב עליו **"חלבי"**, או עושים איזה סימן מבחוץ שהוא חלבי. ואם אין בו סימן מותר רק אם עשה מעט כדי שיאכל ביום אחד, ואפילו אופים הרבה שיספיק לכל בני הבית נחשב כדבר מועט, כיון שע"י כולם הוא יאכל ביום אחד, ולכן נוהגים ללוש כן בחג השבועות (**רמ"א** שם, **"הכמת אדם"** כל נ"י סע"ג ג' וע"ע **"בדי השולחן"** שם סק"ז וסק"ק כ"ב).

עוגת גבינה

ברכה אחרונה על עוגת גבינה

◀ עוגת גבינה מאחר וברך כלל אין בה שיעור כזית של מזונות, והגבינה אינה מצטרפת לשיעור מזונות אי אפשר לברך עליה ברכה מעין שלש (א"י"כ יש כזית מהעוגה לבד).

ויש לדון אם אפשר לברך ברכת בורא נפשות על עוגת גבינה, מאחר ויש בה כזית של גבינה, ואע"פ שהגבינה היא הטפל בעוגה. דהנה **השעה"צ** (סי' ר"ח סק"ע) כתב שאם אכל ספק שיעור של עיקר, אינו יכול לברך ברכה אחרונה על הטפל, היות ויש כאן ספק פטור.

אולם ב"אגרות משה" (או"ח ח"א תשובה ע"ד) חולק על כך וכתב דכיון שלמעשה אינו מברך על העיקר, צריך לברך על הטפל. ועכ"פ במקום שהאוכל העיקר הוא בודאי פחות משיעור, לכאורה אפילו **המשנ"ב** מודה שעליו לברך על הטפל, ודו"ק.

וכמו כן, אפילו אם שיעור הגבינה בעוגה הוא פחות מכזית, מ"מ העוגה מצטרפת לגבינה לברך על שניהם יחד **"בורא נפשות"** (**עי' מנחת שלמה** ח"א סי' צ"א ס"ק ד').

לחנוד עוגה

◀ מצוי שעושים לשבועות עוגות שיש עליהם צורת ספר תורה או שאר צורות הקשורות לזה, ויש להיזהר שכן אסור לחותכה משום איסור מוחק, וכמו שמצינו לגבי שבת (**עי' רמ"א** סי' ש"מ ג', **ומשנ"ב** שם).

מדיני מלאכת יו"ט

הדלקת אש באמצעות קיסם

◀ מי שרוצה להדליק את הגז ביו"ט מנר דולק, לכתחילה יש להדליקו ישר מהנר בלי אמצעי של קיסם, כיון שיש בזה חשש נר של בטלה בהדלקת קיסם חינם. אבל אם יש בו צורך כגון שלוקח אש משכינו שיש בו טרחא גדולה (או לפעמים לא שייך כגון מנורנים וכדומה) יכול להדליק ע"י קיסם כמבואר בפמ"ג (סי' תקי"ד **מש"ז** ס"ק ח'), שכשיש טורח בדבר מותר להדליק נר כדי שידלק ממנו אש, ע"י שם.

לתחוב נר בפמוט

◀ מותר לתחוב נר עבה לתוך פמוט אפילו שע"י נשחק ונחנך חלק מהשעה (**הגרש"ז אויערבך** זצ"ל, **"חוט שני"** יו"ט פרק א' ס"ק ב'), וכן אין בו משום עשיית כלי, שצורת הנר נעשה כלאחר יד.

נכבה האור ביו"ט - אמירה לנכרי

◀ נכבה האור ביו"ט, אף דבשבת אסור לומר לעכו"ם להדליקו משום אמירה לעכו"ם שבות. ביו"ט כיון שדעת רוב הפוסקים שהמצאת אש חדשה ביו"ט הוא רק איסור דרבנן (**עי' משנ"ב** סי' תקי"ג, ו**"ביאור הלכה"** שם, ו**"שו"ע הרב"**). יש מקום להקל באמירה לעכו"ם דהוי כשבות דשבות שמותר במקום צורך גדול (**"שבט הלוי"** ח"ח סי' קכ"א). ואף **להחזיא** דחשמל הוא בונה באמירה לעכו"ם יש להקל טפי.

קילוף פירות

◀ מותר לקלף פירות וירקות ביו"ט עם קלפן, כיון שהדרך לעשות בכלי זה רק לצורך אותו יום (**הגרש"ז אויערבך** זצ"ל עפ"י דברי **"ביאור הלכה"** סי' תקי"י סע"ף ד').

הוצאת שקית תה מהכוס

◀ מותר להוציא ביו"ט שקית תה מהכוס אע"פ שזה בורר בכלי, ובשבת חייב חטאת. מ"מ ביו"ט מותר כיון שזו הדרך לעשותו רק לפי שעה (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל, ע"י **"ביאור הלכה"** סי' תקי"י סע"ף ד'). אבל יש להיזהר לא לסחוט את השקית, מכיון שמלאכת סחיטה לא הותרה ביו"ט כמבואר ב**שו"ע** (סי' תצ"ה ב').

ערבוב ביצים עם שמן

◀ מותר לערבב סלט ביצים עם שמן או מיוז וכו' וכדומה כיוון שמלאכת לישה מותרת ביו"ט.

יו"ט שחל בערב שבת

לא לבשל סמוך לשבת

◀ כשמבשל ביו"ט לצורך שבת, יזהר לבשל מוקדם מבעוד יום, כשעדיין ראוי לאוכלו גם ביו"ט, דאי לאו הכי, לכמה פוסקים בכהאי גוונא לא מהני העירוב תבשילין, ונמצא מחלל יו"ט (**משנ"ב** ס"ק ג').

תוספת שבת על יו"ט

◀ ביו"ט שחל בערב שבת יש להקדים כמו בכל שבת ולעשות תוספת שבת על קדושת יו"ט, ונשאר בזה ב' קדושות, גם של יו"ט וגם שבת (**"חזון איש"** זצ"ל ודלא כ**ט"ז** סי' תרס"ח שסבר שע"י קבלת שבת נפקעת קדושת יו"ט. ע"י **"ארחות רבנו"** ח"ב עמ' קי"ט).

בגדי יו"ט בשבת

◀ הרבה נוהגים ללבוש בגדי יו"ט עד לאחר שבת, כדי שלא יהא זלוזל בכבוד שבת.

קידוש ליל שבת

◀ בן חו"ל שעושה קידוש ביו"ט שני שחל בשבת יוכל להוציא בן א"י בקידוש, ויכוון לצאת רק בחלק של שבת (**"ברכי יוסף"**). (וכע"ז מי שמברך **"על המחיה"** ו"על הגפן" יכול להוציא מי שמחויב רק ב"על המחיה").

מתי לאכול את העירוב תבשילין

◀ הלחם שהשתמשו בו לעירוב תבשילין, כיוון דאיתעביד ביה מצוה חדא, יש לעשות בו עוד מצוה, ולהשתמש בו בשבת ללחם משנה בערבית ושחרית, ובמנחה יבצע עליו (**משנ"ב** סי' מ"ח). ואלו שנוהגים לבצוע בכל סעודה את שתי היכירות, מוטב שיקדימו לכבד בציעת הלחם בליל שבת (**הגרש"ז אויערבך** זצ"ל, מובא ב**שש"כ** פ"ב ס"ק ל"ה) וכן את התבשיל שהניח לעירוב תבשילין יש לאכול בסעודת ליל שבת (שם).

הבדלה במוצאי שבת (מוצאי יו"ט שני)

◀ במוצש"ק (ליל ח' בסיון) יכול בן חו"ל לצאת יד"ח הבדלה על ידי בן א"י, ואפילו אם לא כיוון הבן א"י להוציא יצ"ח הבדלה המוטלת עליו מחמת יו"ט שני (**הגרש"ז אויערבך** זצ"ל, ובעל **"קהילות יעקב"** זצ"ל).